

Nieuw landgoed op Oud-Leeuwenhorst

Jelle van Dijk

Inleiding

In de regionale pers verschenen in juni 2015 berichten over de aanleg van een nieuw landgoed, "Oud Leeuwenhorst" geheten, in het gebied dat nu bekend staat als Oud-Leeuwenhorst. Dit gebied ligt tussen de Leeweg en de trekvaart, ter hoogte van het N206-viaduct. Een deel van dit gebied krijgt dus straks de status van een landgoed. Met de provincie Zuid-Holland is het plan uitvoerig besproken en de gemeenteraad van Noordwijkerhout heeft besloten het plan vrij te geven voor inspraak. Een goed moment om duidelijk te maken waar het hier om gaat.

Op de plaats van de witte boerderij zal een groot landhuis komen. Het grasland krijgt de bestemming "bloemrijk grasland".

Nieuw landgoed

In ons land is het mogelijk om onder bepaalde voorwaarden een nieuw landgoed in agrarisch gebied aan te leggen. De belangrijkste voorwaarde was dat er ten minste 5 ha aaneengesloten "nieuwe natuur" moet komen en dat dit natuurgebied voor 90% wordt opengesteld voor het publiek. Landerijen die deel uitmaken van de Ecologische Hoofdstructuur (tegenwoordig NatuurNetwerk Nederland geheten) tellen bij deze berekening niet mee. Op het nieuwe landgoed mag op het zogenaamde huiskavel een landhuis worden gebouwd. De provincie Zuid-Holland heeft met het uitbrengen van de Visie Ruimte en Mobiliteit (2014) voor een andere koers gekozen. Bovengenoemde regels voor een nieuw landgoed gelden nu vooral als richtlijnen. Bepalend voor de provincie is nu het Ontwikkelingskader Ruimtelijke Kwaliteit. Elke ingreep moet een bijdrage betekenen in het vergroten van de ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Omdat de plannen voor het nieuwe landgoed al stammen uit de periode van voor 2014, is men bij het bepalen van het te realiseren bouwvolume uitgegaan van de toen

geldende landgoedregeling en ruimte-voor-ruimte regeling. De nu niet meer in bedrijf zijnde witte boerderij, zichtbaar vanaf de trekvaart, zal met alle bijbehorende schuren worden afgebroken. De sloop van deze opstallen geeft de mogelijkheid elders twee grote villa's te bouwen. Deze villa's zijn gesitueerd aan de zuidzijde van de oprijlaan, die vanaf de Leeweg naar de boerderij van Wassenaar (manege en jongvee) leidt. Het nieuwe landhuis, ruimte biedend aan drie appartementen, zal gebouwd worden op de plaats van de nu nog bestaande witte boerderij.

Nieuwe natuur

Onder de term "nieuwe natuur" kunnen heel wat ingrepen in bestaand landschap gerangschikt worden. Daaronder valt bijvoorbeeld de aanleg van een wandelbos op de uitgestrekte akkers bij Zeewolde, maar ook de omvorming van de bollenvelden bij Wassenaar tot het natuurgebied dat nu Lentevreugd heet. Ook het graven van een duinrel met poelen, in de bosstrook bij het zweefvliegveld in het Langeveld, kan gelden als een voorbeeld van "nieuwe natuur". In al deze gevallen valt meestal ook het woord "natuurontwikkeling". Nieuwe natuur kun je namelijk niet kant en klaar neerleggen in een nog 'leeg' gebied, maar wel kan een bestaand gebied met weinig natuurwaarden zich na bepaalde ingrepen ontwikkelen tot een gebied met veel natuurwaarden. Waaraan moeten we denken bij de vorming van "nieuwe natuur" op Oud-Leeuwenhorst? In de eerste plaats betreft dit het omvormen van een strook

grasland tussen de boerderij en de trekvaart tot "bloemrijk grasland". In de tweede plaats gaat het om de aanplant van bos op bestaand grasland. Dit nieuwe bos zal aangelegd worden bij het nieuwe landhuis en bij de twee villa's langs de oprijlaan.

Omdat bij een nieuw landgoed het niet wenselijk is dat de "nieuwe natuur" uit geïsoleerde delen bestaat, heeft de provincie Zuid-Holland ingestemd met toevoeging van een deel van het vroegere abdijterrein (nu nog Ecologische Hoofdstructuur gebied (EHS) aan het nieuwe landgoed. Hierdoor zal het nieuwe landgoed straks uit één aaneengesloten gebied bestaan.

Je kunt je afvragen of de aanleg van deze "nieuwe natuur" een grote meerwaarde betekent ten opzichte van de huidige situatie. Het bos wordt aangeplant op beschermd grasland. De strook bloemrijk grasland, waarin ook een wandelpad is gedacht, wordt gerealiseerd in een graslandgebied waar nu dankzij agrarisch natuurbeheer (uitgestelde maaidatum) gebroed wordt door Kievit, Tureluur, Grutto en Slobeend. Bovendien gaat het hier niet om een 'raaigrasakker', maar om grasland met al een flinke variatie in grassoorten en kruiden. Het is dus niet zo

Op de voorgrond de Vogelsloot waarin de Maandagse Watering uitmondt. Voor de bomenrij langs de oprijlaan (links) zullen twee villa's met bosgordels komen. Voor het bos op het vroegere abdijterrein (rechts) zal een strook nieuw bos worden aangelegd.

dat op Oud-Leeuwenhorst de "nieuwe natuur" wordt aangelegd op percelen zonder enige natuurwaarde. Daarbij komt nog dat juist het geplande wandelpad door het bloemrijke grasland negatief zal uitwerken op de weidevogels van dat gebied en de aangrenzende percelen.

Toekomst Vogelsloot

De Vogelsloot, een verbastering van de naam Fagelsloot, vormt de grens tussen het grasland van Oud-Leeuwenhorst en de bollenvelden in het zuidelijke deel van de Zwetterpolder. In de wintermaanden wordt het gebied bezocht door honderden watervogels waarvan er vele hun voedsel zoeken in het aangrenzende grasland. In de afgelopen negen winters heb ik hier in het kader van de landelijke watervogeltellingen elke maand (oktober t/m maart) de vogels geteld. De gegevens zijn opgeslagen in de database van de landelijke vogelorganisatie Sovon. In de bijgevoegde tabel is te zien om welke soorten en aantallen het gaat. De Vogelsloot is aantrekkelijk voor watervogels omdat het hier gaat om breed, ondiep water dat grenst aan open grasland en open bollenland. Maar minstens zo belangrijk is het dat er rust heerst doordat er geen paden door het gebied lopen. De enige verstoring bestaat uit ruiters die hun paard komen halen en daarvoor soms een eindje het grasland inlopen. Doorgaans komen de paarden echter uit zichzelf naar het hek toe. Ook kan er enige verstoring optreden door werkzaamheden op de aangrenzende bollenpercelen. Voor het behoud van de Vogelsloot als watervogelgebied is het van groot belang dat er geen paden komen door het grasland dat grenst aan het water en al helemaal niet langs de oever van de Vogelsloot. Hoewel deze strook oeverland geen deel uitmaakt van de "nieuwe natuur" van het te vormen landgoed, heeft het ingeschakelde bureau (Hollandschap) wel voorgesteld dit gebied te 'ontsluiten'.

Hierbij wordt gedacht aan de aanplant van bomen langs de oever en de aanleg van een wandelpad. Uitvoering hiervan zal tot gevolg hebben dat de meeste watervogels dit gebied zullen verlaten. Ook voor de broedvogels langs de Vogelsloot zal een dergelijk pad een sterk negatieve invloed hebben.

Watervogels Vogelsloot

In de tabel is het maximumaantal per winter opgenomen. Dat was lang niet altijd in dezelfde maand. In een vorstvrije winter valt het maximum meestal in de periode december - februari, dus in de echte wintermaanden. Maar al bij een beetje vorst verlaten de meeste eenden dit gebied omdat de Vogelsloot vanwege de geringe diepte snel bevriest. Hier kun je vaak al schaatsen als het ijs elders nog te dun is!

De laagste aantallen waren aanwezig in de winter 2013/2014. In 2013 werd de

Vogelsloot flink uitgebaggerd en de vrijgekomen modder werd op de wal gedeponerd om later over het land te worden verspreid. Omdat er asbest in de bagger werd aangetroffen, duurde het wel een jaar voordat de oevers er weer min of meer natuurlijk bij lagen.

De talrijkste soort in de Vogelsloot is vrijwel altijd de Smient, een broedvogel uit Noord-Europa. Een deel van deze groep gaat rusten in de vijver van Nieuw-Leeuwenhorst. Dat er uitwisseling tussen beide locaties bestaat, werd in november 2008 bewezen door een Smient

Smienten Oud Leeuwenhorst foto: Jan Hendriks

met veel witte veren die zowel in de vijver als in de Vogelsloot werdesignaleerd. Die uitwisseling bestaat vermoedelijk ook bij de Krakeend. Zowel Smient als Krakeend grazen in het grasland langs de Vogelsloot en de Maandagse Watering.

Hier zijn ook steeds vaker Grauwe Ganzen, Nijlganzen en Grote Canadese Ganzen te zien.

De Scholekster en de Grutto zijn hier vooral in februari en maart. Voorafgaand aan het broedseizoen vormen zij groepen op rustige plaatsen. Kieviten worden in alle

wintermaanden gezien zolang sneeuw en vorst het voedsel zoeken niet onmogelijk maken. Steeds vaker zien we tegenwoordig behalve de Blauwe Reiger ook de Grote Zilverreiger. In de Boekhorstpolder ten oosten van de trekvaart overwinteren er doorgaans twee of drie. Het zijn deze vogels die zich soms hier en tot dichtbij huize Klein-Leeuwenhorst vertonen.

Landschappelijke en cultuur-historische waarden

Het gebied van Oud-Leeuwenhorst heeft grote landschappelijke waarden. Alleen hier en bij het Keukenhofbos is nog te zien hoe vroeger grote delen van onze regio er uit hebben gezien: graslanden in de strandvlaktes en bossen op de strandwallen. Dankzij de toenmalige adellijke families is niet alles omgezet in bollengrond. Hierdoor kunnen wij nu nog genieten van fraaie, oorspronkelijke landschappen als Leeuwenhorst en Keukenhof.

Bij Oud-Leeuwenhorst speelt ook de grote cultuur-historische waarde een rol. In de dertiende eeuw werd op

Links de sloot rond de Tuin van Fagel. Rechts de vroegere oprijlaan naar de trekvaart. Het grasland krijgt de bestemming "bloemrijk grasland".

een zandopduiking (een horst) langs het riviertje de Leede (omgebouwd tot de trekvaart in de zeventiende eeuw) een klooster voor adellijke dames gesticht. Bij het beleg van Leiden werd vrijwel alles gesloopt. In het huis dat later werd gebouwd, woonde in de zeventiende eeuw Gaspar Fagel, raadpensionaris van Holland en bevriend met stadhouder Willem III. Hij legde uitgebreide tuinen aan, waarin hij exotische planten kweekte. De ringvormige sloot ten oosten van de witte boerderij is nog een restant uit die tijd. Ook liet hij een brede sloot graven, die later werd doorgetrokken tot huize Klein-Leeuwenhorst aan de Gooweg. De naam Fagelbrug bij de trekvaart herinnert nog aan dit roemruchte verleden.

Van grote waarde is ook de middeleeuwse blok-verkaveling van de graslandpercelen.

Behoud van Oud-Leeuwenhorst

In 2008 werd het grasland van Oud-Leeuwenhorst aangewezen als compensatiegebied voor bollenvelden die elders door woningbouw verloren zouden gaan. De Noordwijkse natuurvereniging heeft hiertegen met kracht geprotesteerd. Zo werd op tweede kerstdag 2008 een wandeling over Nieuw-, Klein- en Oud-Leeuwenhorst gehouden waaraan door 160 wandelaars werd deelgenomen. Op 21 februari 2009 kwamen zeven raadsleden en wethouder Vissers naar Oud-Leeuwenhorst om van nabij te zien en te horen waarom Oud-Leeuwenhorst met het grasland behouden moest blijven. Gelukkig besloot de gemeente Noordwijkerhout hierna om niet mee te werken aan het omspuiten, waarna de provincie Zuid-Holland dit grasland als "beschermde grasland in de Bollenstreek" kwalificeerde.

Het landgoedplan dat nu ter visie is gelegd is minder ingrijpend dan het 'omspuitplan' uit 2008. Dat er een landhuis wordt gebouwd op de plaats van de witte boerderij is alleszins begrijpelijk. Wel is het te betreuren dat er twee villa's komen in een gebied waar nooit bebouwing is geweest. Plaatsing van die twee villa's op het vroegere abdijterrein (de horst) ligt vanuit historisch standpunt bezien veel meer voor de hand. Dit was wellicht in overleg met de provincie ook mogelijk geweest. De nogal onlogische begrenzing van het EHS-gebied waartoe zelfs een bollenveld behoort, had misschien voor dit doel aangepast kunnen worden. Wat 'wringt' is de aanleg van bospartijen op beschermd grasland ook al behoren die stukken niet tot de meest waardevolle percelen voor broed- en wintervogels. Tenslotte moet ook het doorbreken van de middeleeuwse blokverkaveling door het graven van een nieuwe watergang langs het bloemrijke grasland, worden genoemd. Dit is een ongewenste ingreep die ook niet nodig is, zeker niet als het bloemrijke grasland gesitueerd

wordt binnen de bestaande kavelstructuur.

Wandelpaden

De grootste bedreiging voor de natuurwaarden en dan met name voor de weide- en watervogels is de beoogde aanleg van wandelpaden. In het plan voor het nieuwe landgoed is sprake van de aanleg van 645m wandelpad. Vermoedelijk vallen hier ook paden buiten het eigenlijke nieuwe landgoed onder. In de vergadering van de raadscommissie R&W van Noordwijkerhout op 1 juli 2015 sprak de presentator namelijk over een pad langs de Vogelsloot in verband met de Natuurschoonwet uit 1928.

Op grond van die wet krijgt de eigenaar van een landgoed flinke belastingvoordelen als het landgoed wordt opengesteld voor publiek. Hieraan is de eis verbonden dat per ha bos 50m wandelpad aanwezig moet zijn en dat voor de overige terreintypen geldt: 25m wandelpad per ha.

Voor het nieuw te vormen landgoed (grofweg met 1 ha bos) komt dat neer op hoogstens 200m wandelpad om te kunnen profiteren van de Natuurschoonwet. Een deel van het nu bestaande gebied Oud-Leeuwenhorst valt reeds onder de Natuurbeschermingswet, namelijk het EHS-gebied. Het geplande wandelpad langs de Vogelsloot zal bedoeld zijn om ook deze graslanden onder de Natuurschoonwet te laten vallen. Dat staat op gespannen voet met een voorwaarde in diezelfde wet dat het verboden is "wild en vogels te verontrusten".

Conclusie

De vorming van "landgoed Oud Leeuwenhorst" zal ingrijpende gevolgen hebben voor de nu bestaande situatie in het gebied Oud-Leeuwenhorst. Uit cultuur-historisch perspectief is te betreuren dat er gebouwd gaat worden buiten het vroegere abdijterrein en dat de middeleeuwse blokverkaveling wordt aangetast. Wat de vorming van "nieuwe natuur" betreft, is te weinig rekening gehouden met de al aanwezige natuurwaarden. Het meest ingrijpend wat de natuur betreft, is het padenstelsel langs en door open gebied. Dit wandelnetwerk vormt een ernstige bedreiging voor het voortbestaan van de populaties weide- en watervogels in het gehele gebied.

Watervogels bij de Vogelsloot									
maximum per winter - 2007 betekent: winter 2006/2007									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Aalscholver		9	16	8	6	7	3	2	6
Knobbelzwaan	4	11	4	5	2	5	8	2	2
Grauwe Gans								4	12
Grote Canadese Gans		2	15	31	2	6	107	4	67
Nijlgans	7	7	19	12	2	16	24	26	116
Smient	260	270	240	184	248	233	320	74	144
Krakeend	14	78	436	120	34	78	124	25	14
Wintertaling	4	12	55	2	6	6	2	2	
Wilde Eend	26	76	270	46	22	46	62	24	20
Kuifeend	12	4	4	8	8	2	5	2	
Meerkoet	85	50	170	218	42	48	120	15	48
Scholekster	54	88	84	77	44	124	63	2	48
Kievit	86	185	95	28	28	70	110		85
Grutto	8	13	37	38	9	1			

Bloemrijk grasland dat zal verdwijnen door de aanplant van bos.